

Regeringskansliet
Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Datum 2024-01-30
SMHI Dnr 2023/2416/10.1
Er referens U2023/02898

u.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över Ny myndighetsstruktur för finansiering av forskning och innovation (SOU 2023/59) och Statlig forskningsfinansiering Underlagsrapporter (SOU 2023:19)

SMHI har tagit del av rubricerade handlingar och har följande synpunkter.

SMHIs relation till utredningen

SMHI utför forskning för eget samt för andra myndigheters och samhällsaktörers behov av myndighetens expertkunskap och data. SMHIs forskning sker huvudsakligen i externfinansierade projekt på medel erhållna i konkurrens. Myndigheten har en relativt hög tilldelning av finansiering inom EU:s ramprogram och andra internationella finansiärer för tillämpad forskning inriktade mot att lösa komplexa samhällsutmaningar. SMHI har även en relativt god utdelning av finansiering från myndigheter som behöver tillämpad forskning, samt inom nationella program. Myndigheten har relativt låg tilldelning av medel genom nationella, öppna utlysningar.

Generella synpunkter

Utredningen är väl genomarbetad och tar hänsyn till många viktiga aspekter och identifierar flera relevanta svagheter i dagens finansieringssystem. SMHI är generellt positiv till en större samordning i forskningsfinansieringsfrågorna och välkomnar mer långsiktiga lösningar vad gäller finansiering av såväl projekt som forskningsinfrastruktur.

SMHI välkomnar speciellt;

- en förbättrad samordning av utlysningar
- ett gemensamt administrativt system för ansökningar
- fler möjligheter till projekt med större budget, som ger utrymme för de partners som krävs för tvärvetenskapliga frågeställningar

SMHI – Sveriges Meteorologiska och Hydrologiska Institut

Postadress SMHI 601 76 • NORRKÖPING • Växel 011-495 80 00 • Fax 011-495 80 01

Huvudkontor SMHI

Besöksadress Folkborgsvägen 17
601 76 NORRKÖPING

SMHI

Besöksadress Stationsgatan 23, 6 tr
753 40 UPPSALA

SMHI

Besöksadress Sven Källfelts Gata 15
426 71 VÄSTRA FRÖLUNDA

- möjligheter till tvärvetenskapliga och systemanalytiska projekt inom såväl öppna som tematiska utlysningar och inom såväl grundforskning som tillämpad forskning
- en utveckling av berednings- och beslutsprocessen för beviljande av projekt
- en enhetlig och mer fullständig finansiering av indirekta kostnader

SMHI delar åsikten att nuvarande struktur troligen kräver en mer genomgripande förändring för att kunna moderniseras till att svara för nationella nuvarande och framtida behov av forskning och innovation. 25 år av etablerade strukturer behöver säkerligen samordnas och effektiviseras, men det medför också stora risker att göra en omfattande förändring på en gång. Om verksamhet vid 20-25 myndigheter istället ska utföras av en, två eller tre myndigheter krävs en omfattande risk- och konsekvenshantering.

SMHIs bedömning är att det krävs en genomgripande analys för att säkerställa att forskningsbehoven hos de myndigheter med annan kärnverksamhet än forskningsfinansiering verkligen säkerställs, om de inte längre själva kan göra utlysningar. Bedömningen om vilken forskning som de behöver borde de rimligen bäst göra själva. Det borde också öka sannolikheten att resultaten implementeras i myndighetens arbete om de efterfrågat forskningen.

SMHI bedömer det som osäkert om tid sparas för forskare vid föreslagen omorganisering, eller att det kommer leda till mer excellent forskning. Det kan finnas andra orsaker till brister i svensk forskning än organiseringen av den externa forskningsfinansieringen. Det finns också ett värde i att forskare behöver förhålla sig till flera olika utlysningar och samhällsbehov, då det kan stimulera till analys av hur deras forskning kan passa in i samhällets behov och utmaningar. Övergång till en svensk trepelarmodell kan också riskera att gränsdragningar mellan utlysningar och tematiska frågeställningar inte blir så självklara. Exempelvis är EU:s trepelarmodell ganska komplex att förhålla sig till och det finns inte klara avgränsningar och uppdrag inom och mellan pelarna och de tvärgående utmaningarna. Såväl ansökningssystem som uppföljningssystem in EU:s trepelarmodell är tidskrävande.

Specifika kommentarer rörande myndigheters behov av forskning

SMHI välkomnar förslag om en tydligare dialog mellan myndigheter som har finansiering av forskning som kärnuppdrag och myndigheter som behöver forskningsresultat. Idag finns inte utlysningar som i tillräckligt hög grad täcker SMHIs behov av forskning och myndigheten upplever att det är en otillräcklig dialog om detta, även om den har förbättrats något de senaste åren.

Det är givetvis önskvärt, som utredningen beskriver, att myndigheter som inte har finansierat forskning eller innovation kommer att få en förbättrad tillgång till forskningsbaserad kunskap. Detta kommer dock inte självklart uppfyllas genom förändring av organisation och det vore önskvärt med ett förtydligande om hur myndigheters behov av forskningsresultat ska omhändertas i en förändrad organisationsstruktur.

SMHI – Sveriges Meteorologiska och Hydrologiska Institut

Postadress SMHI 601 76 • NORRKÖPING • Växel 011-495 80 00 • Fax 011-495 80 01

Huvudkontor SMHI

Besöksadress Folkborgsvägen 17
601 76 NORRKÖPING

SMHI

Besöksadress Stationsgatan 23, 6 tr
753 40 UPPSALA

SMHI

Besöksadress Sven Källfelts Gata 15
426 71 VÄSTRA FRÖLUNDA

Det finns en uppenbar risk för att myndigheter med annan kärnverksamhet än forskningsfinansiering påverkas på ett negativt sätt om deras möjlighet till finansiering för sina specifika frågor försvinner. Det finns små och högt specialiserade forskningsområden som är viktiga för en enskild myndighet. Bedömningen om den forskning som är föreslagen i en ansökan kommer att fylla myndighetens behov borde bäst kunna avgöras av myndigheten som har expertkompetensen. Myndigheternas perspektiv och frågor måste tas om hand och garantera inflytande på forskningsprioriteringar. Annan långsiktigt negativ påverkan för dessa myndigheter kan vara:

- Minskad egen expertkompetens för forskningsfrågor på de myndigheter som idag lyser ut forskningsmedel men inte utför egen forskning. I längden kan de ha negativ påverkan på förmågan att kunna hitta och utvärdera vilka forskningsresultat som är relevanta för myndigheten.
- Ökat avstånd mellan behovsanalys/beställarfunktion, forskning/forskare/forskningsprocess och implementering av verksamhetsnära forskning på myndigheten vilket kan leda till minskad förmåga att ta om hand relevanta forskningsresultat i myndighetens kärnuppdrag. Avståndet mellan forskningsresultat och implementering ökar, snarare än minskar.
- Smalare forskningsområden som ej speglas av en utbildningstradition blir inte prioriterade i den föreslagna organiseringen. Eventuellt är det en större risk för ett land som Sverige att tappa forskning inom vissa tillämpade forskningsfrågor, eftersom det inte finns en tradition med tillämpade forskningsinstitut med egen basfinansiering. Sådana institut har i andra länder ansvar för att ta fram forskning som inte i tillräckligt hög grad utförs på lärosäten eller täcks av externa utlysningar.
- Färre aktörer som finansierar forskning kan leda till en risk för ensidighet i styrning och att vissa forskningsområden inte prioriteras. Vid fler aktörer minskar denna risk.
- Olika myndigheters behov ställs mot varandra. I den prioriteringen riskerar mindre, verksamhetsnära områden att försvinna, till förmån för större satsningar.

Specifika kommentarer gällande styrning

Det finns en risk att utredningen övervärderar relationen mellan organiseringen av extern forskningsfinansiering och Sveriges förutsättningar som stark forskningsnation. SMHI upplever brist av utlysningar och medel för den tillämpade forskningen om klimateffekter, naturresurser och hållbar samhällsplanering som det finns en efterfrågan på i samhället och som myndigheten behöver för sitt uppdrag. Problemet kan vara att man saknar basmedel för den typ av institutforskning som exempelvis SMHI ska utföra enligt instruktion något som en ny organisering av extern finansiering inte löser.

Det finns eventuellt en risk att politisk påverkan på forskningsprioriteringar på Myndigheten för strategisk forskning och Innovationsmyndigheten motverkar den långsiktighet som efterfrågas, genom den föreslagna styrningen av dessa myndigheter. Det skulle exempelvis kunna leda till en underfinansiering av vissa frågor som är

mindre populära i samhällsdebatten men ändå helt avgörande för samhällets långsiktiga överlevnad.

Det finns en samordningsutmaning gällande olika departements ansvar som tydligare behöver adresseras. Forskning som kan svara mot många samhällsbehov måste finnas och flera departement kan behöva ha inflytande på prioritering av medel för forskningsfinansiering. Ett system där anslag och anslagsposter för forskning även i framtiden sorteras under de departement som har ansvar för respektive anslagsområde kan minska risken för att vissa frågor blir eftersatta.

Det finns en risk att utredningen överskattar den finansiella vinst som omorganisering ska leda till. Att forskare kan lägga betydligt mindre tid på ansökningar är inte självklart även om utlysningar blir färre, större och mer samordnade. Kraven på ansökningars kvalitet, storlek och uppbyggnad av konsortium etc. kan bli mer tidskrävande och innebära att mer tid behövs läggas på varje ansökan.

Det finns risk att administrationen på Myndigheten för strategisk forskning sväller om det ska finnas personal som har kompetens inom alla tematiska områden som myndigheten ska omfatta. I dagens struktur finns kompetensen på expertmyndigheterna pga. deras uppdrag, eller på tematisk myndighet som exempelvis Formas. SMHIs bedömning är att utformningen av de nationella programmen blev mycket bra tack vara den tematiska kompetensen på exempelvis Formas. I en annan organisering så finns det också risk för att fler myndigheter kommer behöva avsätta resurser för att kunna ha en effektiv dialog med de forskningsfinansierande myndigheterna.

Övriga kommentarer

SMHI ser ett stort behov av att en myndighet har ansvar för att följa internationella diskussioner och löpande utveckla metoderna för vetenskaplig sakkunnigbedömning.

SMHI är enig med utredningen om att metodik för att välja projekt genom öppna utlysningar behöver utvecklas kontinuerligt och att nya former som tar mer hänsyn till mottagarnas prioriteringar, tidplaner och möjligheter att medverka behöver tas fram.

Utredningen bedömer att huvuddelen av finansieringen vid Myndigheten för strategisk forskning kommer att gå till forskning som i olika grad genomförs i samverkan med behovsägare. SMHI ser det som positivt och viktigt men önskar samtidigt uppmärksamma att det finns en risk för ”user-group fatigue”.

SMHI välkomnar förslaget att en myndighet har övergripande ansvar för att bevaka Sveriges påverkan på EU-utlysningar.

Det är viktigt att icke-vinstdrivande institut och myndigheter som utför forskning på externa medel har samma förutsättningar som lärosäten att söka medel för indirekta kostnader. Idag skiljer villkoren för detta mellan de olika myndigheternas utlysningar och den möjliga nivån för att söka för indirekta kostnader är olika för en forskande myndighet som SMHI och lärosätena. Detta medför att vissa finansieringsutlysningar

prioriteras bort eftersom det inte finns interna medel för de indirekta kostnaderna. Denna utmaning gäller även för EU-ansökningar, där SMHI inte har ekonomi att vara med i för många konsortier pga. av den låga ersättningen för indirekta kostnader.

Generaldirektör Håkan Wirtén har beslutat i detta ärende efter föredragning av Helén Andersson.

För SMHI

Håkan Wirtén
Generaldirektör

Helén Andersson
Avdelningschef FoU